

Հանձնած դեպքում զինամուկել, և վարկել այնպէս, ինչպէս որ իր օգուտը և հանգամանքները կը պահանջեն: Իդիսի անորոշ կերպիւ յայտնած չէգործութիւնը, Գրանտայի կայսրի համար շատ պարզ հասկանալի էր, որովհետեւ միւս ծանուցարարի մէջը, որը պիտի գաղտնի պահուէր ամէնքեց, և չը հրատարակուէր, գրած էր շատ որոշ կերպիւ: Ահա էն որոշ խօսքերը:—Աշխատեցէր զիբնել, կայսրին և նրա նախարարներին, որ Գրանտայի գործը համարում էր և նրա մեր սեփական քործը, և կաշխատենք նպատակէ աշխարհը, որքան կը հարկաւոր է ապահովուցնել նրա գէնքի յաջողութիւնը: Ահա թէ ինչ էր յանձնած Աւստրիացոց զեպան Մետերնիին «կրկնել» կայսրին և նրա նախարարներին: Ուրեմն, էդ բանը, բայց էդ անդամից գործնալ ասված էր: Այդ իրողութիւնները յայտնելուց յետոյ, Գրանտայը հարցնում է հիմի բոլոր ազնիւ մարդկերանց,—Ճշմարտ է թէ ոչ, որ Աւստրիան 1870 թուի պատերազմում խօստացել էր Գրանտային իր օգնութիւնը:

Ազնիւ մարդիքը հաւանական համարեցին, բայց ոչ բոլորովին ճշմարտ, քանի որ Գրանտայը յիշեալ ծանուցարարի իսկականը պահել է, ու ոչ որքէ կամենում ցոյց տար, բայց արի տես, թէ ինչ բան որ, ինքը Գրանտայը իր նամակով չը կարողացաւ զուտ ճշմարտութիւն համարել առ մի և նոյն բանի համար, աշխատեցին իրան Գրանտայի հակասակորդները: Պ. Բէյստը որը պատերազմի ժամանակ Աւստրիայի կայսրութեան առաջին կանցլէրն էր համարվում, և արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնն էր վարում, որի գրգումները և ձեռքովը պէտք է Գրանտայի ակնարկած գաշնակցական իրողութիւնները գլուխ գար, այդ պ. Բէյստը, յայտնի է Եւրոպային իրրեւ իշխան Բիսմարկի անհաշտ և ռիսիկ թշնամիներէն մէկը: Ի հարկէ, Գրանտայի խօսքերը որքան էլ որ ճշմարտութիւնն ու զո հաւատարմ չէր, եթէ պ. Բէյստի այդ թշնամական իրողութիւնը իշխան Բիսմարկի վերաբերութեամբ չը լինէր, որը այս գարնեցրած հարցի մէջ մեծ դեր է խաղում: Եւ ուղից երկու նամակ պ. Գրանտային, հերքելու նրա ասածները, և ջնջելու իր վերայից այն կեղտը թէ:—Գրանտային խօստացել էր Աւստրիայի օգնութիւնը, բայց երբ Վէյստը ըզի և Վէյստի մօտ Պրուսացիք յայտնեցին Գրանտայոց, իսկոյն ոտը յետ խփել, և բարձի թողի է արել իր գաշնակցին: Այդ երկու նամակն էլ գրուած է, ամենաքաղաքավարի ձևով, և զերազանցում է, իր բոլորովին օշինջ բան չը պարզող պարունակով թէ և ամբը: Մի բան միայն պարզ երևում է, որ Բէյստը ամեն հնարքը գործ է գրել իր պատասխանի մէջ՝ որ Գրանտայը չը վերադառնի, չը գրգռի և եթէ կայ հնարք, աշխատի ընդհակառակը լռել այդ հարցի մասին, և թողնել միտութեան մէջ, այն քաղաքական բանակցութեանց յարաբերութիւնները, որ մինչև Սէպտեմբերի եղի է Եւրոպայի Մի-ի կայսրութեան և Աւստրիայի մէջ:

Գրանտայը երկու անգամ պատասխանեց պ. Բէյստին, երկու անգամու մն էլ կրկնեց իր խօսքերը: Բոլոր Վէյստի լրագիրները բողբոներ գրեցին Գրանտայի դէմ, բայց այնու ամենայնիւ, ոչինչ հաստատեւ գործի էութիւնը պարզող բան չը կարողացան ասել: Ի հարկէ, Աւստրիական օրագրութիւնը սուտ չէ ասում, որ Գրանտայը նոր համար է անում այդ բաները, որ կարողանայ համոզել Գրանտայոց, թէ—Աւստրիան կօգնէր Կայսր Եւրոպային, եթէ Փարիզիցիք Սէպտեմբերի միւս օրը չը կործանէին

կայսրութիւնը և հանրապետութիւն չը հիմնէին: Կարծիք չը կայ, որ Գրանտայը իրրեւ Եւրոպային կուսակցութեան անձն, միմայն այդ նպատակաւ է աշխատում մերկացնել այդ իրողութիւնները: Որքան էլ որ ճշմարտ լինի Աւստրիական լրագիրների խօսքերը Գրանտայի նպատակի վերաբերութեամբ, այնու ամենայնիւ գործնով չի կարելի հերքել այն բանը ինչ որ, շատ կարելի է թէ պատահել է: Հերցոգ-Գրանտայը խօստանում է ներկայացնել ծանուցարարի իսկականը, Քրիստոսական մասնագործին՝ երբ հարկը պահանջէ: Այժմ մնում է ոպասել ժամանակին, մինչև որ Գրանտայի ակնարկած—հարկը պահանջած օրը գայ:

ՆԱՄԱԿ ԶԻՒՐԻՒԹԻՅ

Ետպատեմ հաղորդել ընթերցողին մի լուր, որ ինչպէս կարծում եմ յատերին հետաքրքիր կը լինի: Այսօր առաւօտը ինձ աջողկեցաւ մտնել այստեղի համալսարանի դասընթացը և ներկայ գտնուել մեր հայրենակից պ. Յ. Արեւելեանի առաջին դասախօսութեան, Այդ անուրը արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին: Այդտեղի համալսարանում քիմիայի դոկտորի դիպլոմը ստանալուց յետոյ, նա մնացած էր համալսարանում, վարելով քիմիական լաբորատորիումի կառավարչի պաշտօնը: Այժմ նա սրբիմաստ-զօղնուտ է նշանակվել և կարգաց այսօր իր առաջին դասախօսութիւնը:

Ինչ կը լինի յետոյ, երևի նա չուտով կը ստանայ և պրոֆեսորի տեղը և զանազան ուրիշ գիտնական աստիճանները: Ուրեմն Եւրոպայի գիտնականների թիւը մինով աւելացաւ: Եւրոպան ամեն բանից կամենում է շահվել, մինչև անգամ մեր պէս փոխրիկ ասիական երկրի մարդկներից օգուտ է քաղում: Բայց ո՞վ աւելի հարկաւորութիւն ունի մտածող և աշխատող մարդկների մէջ:

Կարելի կը լինի կարծել, որ մեր երկիրը, պտկատութիւնը զգալով գիտնական կերպով կը թվում և զարգացած մարդկների մէջ, ամենից շատ հարկաւորութիւն ունի դէպի իրան գրասել և աշխատանք տալ ճշմարտ եւրոպացի կերպով կըրթված մարդկներին, . . . բայց ընդհակառակն Շըվելցարայի մի համալսարան յօժարութեամբ ընդունում է երիտասարդ հայ-գիտնականին, տալիս է նրան ամեն միջոցներ ապագայ ասպարէզի զարգացմանը,—իսկ մեր. . . երբ մեզ մօտ երևում է նոր գիտնական ոյժը, նա հանդիպում է միայն անտարբերութեամբ կամ յարուցանում է դառն ծագածութիւն՝ «դու կամենում ես գիտնական լինելով, մեր չըբանը մտնել, բայց չես մտածում, որ այն ժամանակ մեր տղի տուութիւնը աւելի պարզ կերպ. . . է, է, դու մեզ հարկաւոր չես, դու մեզ համար վտանգաւոր ես: Դու ուղում ես մեզ սովորեցնել. . . է, է, եթէ Աստուած կը սիրես, մեր հանգստութիւնը մի վրդովիր. . . որքան մեք աւելի աղէտ ենք, այնքան մեզ աւելի հնչա է հաշտվել կեանքի զանազան անյարգարութիւնների ու թերութիւնների հետ, այնքան մեր կեանքը անվրդով կը լինի»:

Հասկանալի է, որ այդ տեսակ ընդունելութիւնը արդէն է լինում ոյժերից շատերին դիմել այն երկիրը, որտեղ նրանք աւելի հարկաւոր են, որտեղ նրանք պէտք է լինեն:—Ուր է փերկութիւնը: Մինչև երբ պիտի տեխ այդ երկրապետութիւնը լուսաւորեալ մարդիկ, և անգամ մեր լուսաւորեալ անվանված հասարակութեան մասի մէջ: Միթէ մեր մի քանի անհասանելի երկրք չը պիտի աջովի խախտել մեր մտաւոր անշարժութիւնը: Եթէ նոքա այդ յոյսով էլ չը պիտի սպրին, ինչ է նրանց նպատակը կեանքի մէջ, միթէ միայն անձնական նրկութեան ապահովութեան վերա նողալը, բայց անձնական ապահովութիւնը հասանելի է աւելի հասարակ միջոցներով և հարկաւոր չէ անպատճառ ընտրել գիտութեան ծանր և դժուար ճանապարհը, այդ նպատակին հասնելու համար: Ոչ, ևս կարծում եմ, որ այդ նոր աշխատողների գոյութեան իրողութիւնը մտաւոր և գիտնական ասպարէզում, սպաւոյց է, որ նրանք աւելի բարձր նպատակներ ունեն, քան թէ անձնական ապահովութեան հոգը: Բայց եթէ այդպէս է, պէտք է ընդունել և մարմնի հոգի վրա աշխատելու անհրաժեշտութիւնը:

Դառն է, ծանր է, անտանելի է այդ, գիտնալ և նախադրուակել, ինչ սարսափելի ջանքը պիտի գործ դրվին քո ցանկութիւնների մի փոքրիկ մասը

իրադրեմու համար, որ դու ամէնքին քեզ դէմ կունենաւ և ոչքին քո կողմը, որ դուն ինքը չուտով կը մաշվես, դուցէ մաւտարայէն բոլորովին կամ մասամբ, կընկնես: Բայց ինչ արած: Առաջին շարքերը ճշմարտ մտաւորապէս ապրող մարդիկների պիտի անպատճառ ընկնեն, իսկ հետեւաներին գուցէ կաջողի այնքան ստոր չընկնելու. . . ընկածները կը լինեն նեղուկ սրանց հետեւող նոր, թարմ ոյժերի համար: Ապագան միայն կը գնահատէ նրանց այդ ծառայութեան համար:—Բայց ինչ թխուր միտքարութիւն՝ իրան անձնապէս զօնը ներկայումք, ապագայ սերունդների ընթացքը հնչաւոցնելու համար. . . Այնու ամենայնիւ այդ է ճիշդ է խիստ, թէ և սխալի երկրակցութիւնը անհերքելի փաստերից: Բայց ո՞վ կարող է ստիպել առանձին անհատներին այդ տեսակ զօհարեութիւններ անելու,—ոչ ոք. . . բացի վարմունքի լօգիկայից:

Կամենում էի օգուտ քաղել այդ նամակից, որ խօսեմ քիչ շատ աղտոզի ուսանողական դասի մասին, թէ երիտասարդների թէ կանանց մասին, բայց ժամանակը կարճ լինելով, յետ եմ գցում այդ նկարագրութիւնը հետեւեալ նամակին:

Յունվարի 18/30 Պ. Իզմ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Հեռագիրը հաղորդում է Իսպանիայից, թէ Մադրիդի մէջ կործանների ազդային ժողովը հրատարակեց Ամէլիյ թագաւորին և խաղանիւյում յայտնեցին հանրապետութիւնը:

—«Indépendance Belge» լրագիրը հաղորդում է, որ Թիւրքիայի մէջ-վիզիր Ռուչուֆ-Փաշան կամենում է հրաժարական տալ իր պաշտօնից: Նոյն լրագիրը պատմում է թէ թուրքաց տէրութիւնը շատ անհանդիստ է տեղական օրագրութեան սատարի յարձակումների պատճառով: Լրագիրներից շատերը արգելվեցան, միւսները նախազգուշութիւն ստացան:

—Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ երկպառակութիւնները յունաց եկեղեցու կուսակցութիւնների մէջ Թիւրքիայում և նմանապէս հայ-կաթօլիկները և Հատուենանների մէջ սաստկանում են:

—Գրեզնիկ լրագիրները հաղորդում են, որ Մէկիկայի աքսորված կայսրուհի կարլոտան, որ վերջին տարիները խելագարված էր, նորերումս վախճանվեցաւ Բէլգիայի Լաօն ամրոցի մէջ, Բրիտանից ոչ հեռու:

ԻՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բոլոր մեր ջանքը ի գուր է: «Մեղուն» մինչև հիմայ չէ կարող հասկանալ, որքան օգտաւէտ են թատրոնի վրա թարգմանական բեմական գրվածները (տես: «Մեղուն Հայաստ» № 3) . . . խեղճ:

«Մշակի» խմբագրութիւնը բացի կ. Պոլսի քանի մի լրագիրներից, ստանում է այժմ Զմբուհիայի, Արշալոյս Արարատեանի՝ շարաթաթերթը: Սա Թիւրքիայի հայոց լրագիրներից ամենահինն է՝ նա երեսուն տարից աւելի գոյութիւն ունի:

«Արշալոյս Արարատեան» լրագիրը հաղորդում է փարիզի օրագրաց մէկուն մէջ հետեւեալը կը կարդամք: «Մօսիւ Լա. Գիւլոթիէ, որ Գաղղոյ համալսարանին անդամ է, անցեալ Նոյեմբերի 26-ին սկսաւ հայերէն ընտրելագոյն գրադիտութեան դասաւորութիւնը ընել ի սեպական զարոյց արեւելեան լեզուաց, իսկ հայերէն աշխարհարար լեզուն ուսուցանելու համար՝ իրեն զործակից և փոխանորդ պիտի ունենայ կ. Պոլսեցի արքանա. Գրիգոր վարդապետ Մէրժեան»:

Մեր ստացանք պ. դոկտոր Անդրեաս Արծրունու գիտնական հետազոտութիւնը, որ արդիցաւ գերմանական «Zeitschr. d. Deutschen geologischen Gesellschaft» պարբերական հրատարակութեան մէջ, 1872 թ. — Սա Յէօլէստին անվանված միներալի մի նոր գէօլոգիական հետազոտութիւն է, որ երիտասարդ դոկտոր արի է պ. պրոֆեսոր Գրոթի (Groth) հրաւերով: Վերնագիրը այսպէս է՝ Ueber den Coelestin von Ruedersdorf und Mokkatam:

Մեզ գրում են Յիւրիից, որ պ. դոկտոր Յարութիւն Արեւելեանցը Յիւրիի համալսարանի մէջ ստացել է Պրիվատ-զօգէնտի տեղը, որ նշանակում է մասնաւոր պրոֆեսոր: Պրիվատ-

զօգէնտ ասում են գերմանական համալսարաններում այն պրոֆեսորներին, որք իրաւունք ունենալու զաստիճաններ անել և վճարող լսողներ ունենալ, բայց որը դեռ ևս համալսարանից անջնե ստանում:

Մեր լուսմ կնք, որ մեծ պատին կովկասեւերած յատկանքն էր և կերպով էր և կամենում է տալ մի քանի հոգեւոր կօնցէրտնէր: Ընկրութեան կառավարիչ պ. Կիւնըրը գիտաւորութիւնների այդ կօնցէրտներում ամենաբեկի գրականի հետ որպիսի են Բօսնիի «Stabat Mater» կամ Մօցարտի «Requiem», երգել տալ և մահացող մի քանի եկեղեցական շարականները: Յոուները, որ կատարումն աջող կը լինի որովհետեւ երգչների մէջ բազմաթիւ են հայեր և հայուհիք: Այդ կօնցէրտները ի հարկէ կը գրաւեն հայ-հասարակութեանը ուշադրութիւնը:

«Մշակի» մէջ տպվող պ. Բաֆֆիի Պարսկաստան նամակները, թարգմանվում են Եվրոպայից ֆրանսիերէն լեզվով և պիտի տպվին ֆրանսիական օրագրիներում:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Թիֆլիզի ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Փետրվարի 7-ին):

ՈՍԿԻՆ (պօլուիմպէրալ)	6	8	4
ՓՈՒԱՆԱԿԱԳԻՐ (բարաթ) Պօլս			
Վճարիլք (լիւր Օսմանեան)	6	80	
ԲԱՄԲԱԿ Երևանու	4	60	
» Երկրորդ տեսակը	4	50	
» Ամերիկայի սերմից	6	70	
ԲՈՒՐԿԻ Թուշի	8	30	
» Երկրորդ տեսակը	8	—	
» Թարեհամի	4	80	
ՇԱԲԱՐԸ Ռսի (Բրօզու)	8	—	
» միւս տեսակը	7	85	
» զարգանիցու արանցիդ	6	65	
մարսը վճարած	8	90	
ՇԱԲԱՐԱԿԱՐԸ Ռսի	6	60	
ՂԱՂՎԱ Լիւնսի լաւը	14	50	
ՂԱՂՎԱ Մօկո, շատ լաւը	15	60	
» Մարտիկայի, ցածրը	12	40	

ԱԼԻՐԸ Երևանի երկրորդ տեսակը	1	40
» » առաջին տեսակը	1	50
ԱԼԻՐԸ Գեանջու հասարակ	1	60
» Շորաղեալու	1	60
ԳԱՐԻՆ Երևանի	1	—
ՊԱՊԵՂԸ	10	50
ՇԻՐԱԿՏԻ ձէթ	9	70
ՄՈՍ	12	50

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վասպուրականի վանօրէից Լիւիս Կուսեց սրբ. Անպատաց երկու զօրքաններ՝ որոնք որ գտնուում են ի Տրիֆիսի քաղաքին ի Չիլիաշէն եկեղեցու փոյնում կից Տէր Ասատուրովի տան, վերանորոգութեան կարօտութիւն ունենալով համար յիշեալ Անպատաց վարդապետների կհանուցանեն ում որ պիտոյէ քանի տարի բերան տան աւանց վարձուց ինքն իւրեա փողով ի հմանց վերանորոգել բարեհաճի:

ՅՆ ԿԱՅՈՒՄ

моёмъ, находящемся на Вельяминовской улицѣ, противъ Англійскаго клуба, въ домѣ Кетхудова, составляются дѣловыя бумаги какъ-то: прошения, аппеляціи, кассации и прочія также проекты всякаго рода нотаріальныхъ актовъ и обязательствъ.

Штабъ возможно узнреннал.

Петръ Антоновичъ Чарковскъ.

Հ. ՄԿՐՏԻՉ ՅՈՎՀԱՆԻՍԵԱՅՐ պատիւ է համարում յայտնել Թիֆլիսի յարգը հասարակութեան, որ նորերումս արտասանելից ստացաւ «Երկաթե կասեթ» որոց քաչիքը հետեւեալն են, 15 փոթ. 21, 23/2, 24, 36 և 41 փոթեանց կան այնպիսիք, որոնք ունին երկու գուշու, երբ որ ուրիշիւն սպանուած են կրակի և կորուցուց: Յանկացողները գնել յիշեալ կասեթը, կարող են դիմել Միսիսի փողոցում պ. Միսիսի քարվաստարան № 52: Պէտք է ունեցա ի նկատի, որ գնելը չեն այնքան բարձր: